

Neplatnost právního úkonu z důvodu omylu

To, že si účastníci smlouvy o převodu akcií byli vědomi toho, že výčet závazků společnosti, jejíž akcie byly předmětem převodu, nemusí být úplný a pro ten případ sjednali způsob vypořádání práv z odpovědnosti za vady, nevylučuje současně bez dalšího použití § 49a obč. zák.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Odo 564/2006, ze dne 4.12.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně M. E. C. s. r. o., zastoupené advokátem, proti žalovaným 1) Ing. S. K., 2) G. K. a 3) V. B., o určení, kdo je vlastníkem akcií, vedené u Městského soudu v P. pod sp. zn. 50 Cm 24/2002, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v P. ze dne 28. listopadu 2005, č. j. 5 Cmo 284/2005 - 114, tak, že rozsudek Vrchního soudu v P. ze dne 28. listopadu 2005, č. j. 5 Cmo 284/2005 - 114 a rozsudek Městského soudu v P. ze dne 5. dubna 2005, č. j. 50 Cm 24/2002 - 85, ve výroku, kterým tento soud zamítl žalobu na určení, že žalovaní jsou majiteli ve výroku specifikovaných akcií, se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Napadeným rozsudkem potvrdil odvolací soud rozsudek Městského soudu v P. ze dne 5. dubna 2005, č. j. 50 Cm 24/2002 - 85, ve výroku, kterým tento soud zamítl žalobu na určení, že:

„1. První žalovaný je majitelem 320 kusů zaknihovaných akcií na jméno společnosti D. e. s., a. s., se sídlem v D., R., popř. číslo 1 - 320, každá o jmenovité hodnotě 1.000,- Kč,

2. Druhý žalovaný je majitelem 320 kusů zaknihovaných akcií na jméno společnosti D. e. s., a. s., se sídlem v D., R., popř. číslo 681 - 1000, každá o jmenovité hodnotě 1.000,- Kč,

3. Třetí žalovaný je majitelem 320 kusů zaknihovaných akcií na jméno společnosti D. e. s., a. s., se sídlem v D., R., popř. číslo 321 - 680, každá o jmenovité hodnotě 1.000,- Kč,“

a ve výroku o náhradě nákladů řízení. Současně odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výroky II. a III.).

Soud prvního stupně shledal naléhavý právní zájem žalobkyně na požadovaném určení, dovedl však, že smlouvy, ze kterých žalobkyně nabyla akcie D. e. s., a. s. (dále jen „smlouvy“), nejsou neplatné z důvodu omylu a ohledně odstoupení žalobkyně od smlouvy uzavřel, že žalobkyně ani netvrdila splnění podmínek stanovených obchodním zákoníkem pro odstoupení od smlouvy.

V odůvodnění rozhodnutí odvolací soud uvedl, že se přednostně zabýval otázkou, zda je na straně žalobkyně dán naléhavý právní zájem na určení ve smyslu § 80 písm. c) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Konstatoval, že obecně platí, že vedle sebe neobstojí žaloba na plnění a žaloba na určení, resp. nebude dán naléhavý právní zájem na určení, lze-li žalovat na plnění. I z toho obecného pravidla však existují výjimky. V projednávaném případě soud prvního stupně argumentoval nutností pravomocného určovacího rozsudku za účelem změny zápisu majitele cenných papírů ve Středisku cenných papírů, aniž se však blíže zabýval otázkou, k čemu by měl určovací výrok v dané věci z hlediska požadovaného zápisu sloužit. Ke změně v osobě majitele může podle § 7 zákona č.

[591/1992](#) Sb., ve znění platném v rozhodné době (dále jen „zákon o cenných papírech“), dojít převodem cenného papíru na základě smlouvy o převodu nebo jeho přechodem, kdy právním

základem změny jsou určité právní skutečnosti, např. dědění. O přechod v tomto případě nejde. K realizaci převodu cenných papírů dochází podle § 21 a 22 zákona o cenných papírech registrací tohoto převodu na základě dvou obsahově shodných příkazů převodce a nabyvatele. Z tohoto hlediska by pak určovací rozsudek, a tedy naléhavý právní zájem na určení na straně žalobkyně byl dán jen za předpokladu, že by tímto rozsudkem byl nahrazen jeden ze dvou obsahově shodných příkazů, resp. by jím byl nahrazen částečný projev vůle. Samotný rozsudek, jímž by bylo určeno, že vlastníkem cenných papírů je předchozí vlastník, tedy osoba odlišná od vlastníka zapsaného ve Středisku cenných papírů by však tento účel splňovat s ohledem na výše uvedené – dle názoru odvolacího soudu – nemohl. Proto dospěl k závěru, že na straně žalobkyně naléhavý právní zájem na určení dle § 80 písm. c) o. s. ř. dán není.

Odvolací soud se přesto rozsudkem soudu prvního stupně zabýval i po věcné stránce. K námitce žalobkyně o relativní neplatnosti smluv o převodu cenných papírů z důvodu omylu dle § 49a občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) uzavřel, že ručitelský závazek je pojmově závazkem a měl být z tohoto důvodu zařazen do seznamu závazků D. e. s., a. s., který byl přílohou smluv. V okamžiku, kdy na sebe někdo převezme ručitelský závazek, nelze podle názoru odvolacího soudu s jistotou předem předpokládat, zda skutečně bude muset takový závazek plnit, protože ručení je závazkem akcesorickým a plnění ručitele je vázáno na prodlení dlužníka a výzvu věřitele k plnění ručitelského závazku. Odvolací soud akcentoval, že ručení určitý závazek představuje a zejména v rámci smluv, o které jde v projednávaném případě, má velmi podstatný vliv na hodnocení podniku, resp. akcií. Současně však uvedl, že v tomto případě není doloženo, že se žalovaní snažili takový omyl na straně žalobkyně vyvolat, protože s možností existence dalších závazků se výslovně počítá i ve smlouvě a jsou přesně stanovena práva kupujícího pro tento případ. Z toho důvodu odvolací soud neplatnost smlouvy neshledal.

Při hodnocení odstoupení od smlouvy – pokračoval dále odvolací soud – je třeba vzít v úvahu § 13 zákona o cenných papírech, dle něhož se smlouva o úplatném převodu cenného papíru řídí úpravou kupní smlouvy v obchodním zákoníku (dále jen „obch. zák.“), pokud z povahy věci nebo ze zákona o cenných papírech nevyplývá něco jiného. Pak by neuvedení ručitelského závazku bylo nutno posuzovat jako vadu plnění. Kdyby se jednalo o podstatné porušení smlouvy, pak by dle § 436 obch. zák. v tomto případě kupující s přihlédnutím ke specifické povaze předmětu smlouvy, jímž jsou cenné papíry, mohl buď požadovat přiměřenou slevu z ceny nebo uplatnit právo od smlouvy odstoupit. Právo volit mezi uvedenými nároky náleží sice kupujícímu, avšak jen v případě, že je oznámil prodávajícímu ve včas zasláném oznámení vad nebo bez zbytečného odkladu po tomto oznámení. Uplatněný nárok však již bez souhlasu prodávajícího měnit nemůže. V tomto případě však smlouva samotná naprosto přesně specifikovala způsob slevy z kupní ceny pro případ zjištění dalšího závazku emitenta, nezahrnutého v seznamu závazků, jež jsou nedílnou součástí smlouvy jako její příloha. Z toho dle názoru odvolacího soudu jednoznačně vyplývá, že odstoupení od smlouvy nemohlo být účinné a platné. Odvolací soud uzavřel, že ani z tohoto důvodu by tedy nebylo možno žalobě vyhovět, když smlouvu shledal nadále platnou.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Co do jeho přípustnosti odkázala na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., co do důvodů na ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., když tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolatelka rekapituluje dosavadní průběh sporu a uvádí, že dne 20. května 2002 se vůči žalovaným dovolala relativní neplatnosti smluv o převodu cenných papírů z důvodu, že jimi byla uvedena v omyl ohledně stavu závazků společnosti D. e. s. a. s.

Otázku zásadního právního významu dovolatelka spatřuje v posouzení existence naléhavého právního zájmu v daném případě, přičemž namítá, že bez určení, kdo je majitelem cenných papírů,

by nemohla požadovat nahrazení projevu vůle ve vztahu ke Středisku cenných papírů a má za to, že soud v řízení o nahrazení projevu vůle by otázku určení, kdo je majitelem cenných papírů, nemohl řešit jako otázku předběžnou. Uvádí, že důvodem, proč bylo žalováno na určení, kdo je majitelem předmětných akcií, byla skutečnost, že žalobkyně i žalovaní měli za to, že jimi nejsou a namítá, že zamítnutí žaloby tento spor mezi nimi neodstranilo, neboť nadále trvá právní nejistota, kdo je vlastníkem akcií D. e. s., a. s.

Dovolatelka argumentuje tím, že odstoupení od smlouvy je takovou právní skutečností, která zakládá změnu vlastnického práva, a tedy přechod vlastnického práva ze zákona zpět na původního vlastníka. Není dle ní možné povyšovat evidenční právo Střediska cenných papírů nad jakékoli právní úkony.

Naléhavý právní zájem je podle ustálené judikatury vždy dán v případě, že má být dosaženo shody mezi stavem právním a stavem zapsaným v katastru nemovitostí. Dovolatelka vyslovuje přesvědčení, že analogický postup by měl být uplatněn také v případě registrace majitele cenných papírů ve Středisku cenných papírů. Evidence Střediska cenných papírů, resp. výpis z této evidence je jediným zdrojem informací pro třetí osoby, kdo a zda vůbec je vlastníkem příslušného cenného papíru. Obdobně jako v případě katastru nemovitostí třetí osoby spoléhají na správnost informací obsažených v evidenci Střediska cenných papírů. Dovolatelka nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že shody mezi právním a skutečným stavem by v případě evidence Střediska cenných papírů bylo možné dosáhnout pouze na základě takového rozhodnutí soudu, kterým by byl nahrazen projev vůle ve vztahu ke Středisku cenných papírů.

Dovolatelka odmítá rovněž právní závěr odvolacího soudu, který učinil o věcné stránce rozsudku soudu prvního stupně; namítá, že z dokazování provedeného před soudem prvního stupně má za zřejmé, že byla uvedena v omyl, když žalovaní věděli o existenci ručení a dovolatelku o něm neinformovali. Článek I. bod 9 smlouvy, který řešil otázku dodatečného zjištění dalších závazků nad rámec závazků známých při podpisu smluv, se vztahuje pouze na závazky, o jejichž existenci neměla ani jedna ze smluvních stran vědomost. Má tedy za to, že odvolací soud věc nesprávně právně posoudil.

A konečně dovolatelka nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že smlouvy jsou i nadále platné, protože odstoupení od nich nemohlo být účinné a platné. Ztotožňuje se se závěrem odvolacího soudu, že neuvedení ručitého závazku je vadou plnění ze smlouvy o koupi cenných papírů podle § 436 obch. zák.

Dovolatelka uzavírá, že ujednáním uvedeným v článku I. bodu 9 smluvní strany nevyloučily část ustanovení § 436 obch. zák., ale pouze se odchýlily od ustanovení § 439 odst. 1 obch. zák. Má za to, že smlouva byla porušena podstatným způsobem, neboť kdyby věděla v době uzavření smlouvy, že takový závazek existuje, nikdy by smlouvu neuzavřela.

Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud se především zabýval přípustností dovolání v projednávané věci.

Již v rozsudku ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 224/2001, od kterého nemá důvod se odchýlit ani v projednávané věci, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že rozsudek, jímž odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby na určení neplatnosti smlouvy, proto, že na rozdíl od soudu prvního stupně, který se věcí zabýval meritorně, dospěl k závěru, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem [§ 80 písm. c) o. s. ř.], je po obsahové stránce měnicím rozsudkem odvolacího soudu.

Dovolání je proto přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval závěrem odvolacího soudu o tom, že žalobkyně nemá naléhavý právní zájem na požadovaném určení.

Podle ustanovení § 202 odst. 1 zákona č. [256/2004](#) Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, se do doby, než centrální depozitář převezme evidenci zaknihovaných a imobilizovaných cenných papírů vedenou Střediskem cenných papírů, nepoužijí ustanovení tohoto zákona upravující činnost centrálního depozitáře a Středisko cenných papírů vede evidenci zaknihovaných a imobilizovaných cenných papírů podle dosavadního zákona, tj. podle zákona o cenných papírech.

Ustanovení § 58 odst. 7 zákona o cenných papírech určuje, že majitelem zaknihovaného cenného papíru je osoba, na jejímž účtu je cenný papír evidován, není-li prokázán opak. Podle ustanovení § 64 zákona o cenných papírech je Středisko cenných papírů povinno na základě námítky majitele účtu nebo emitenta, kterou uzná jako oprávněnou, jakož i na základě pravomocného rozhodnutí soudu, provést opravu nebo doplnění ve své evidenci. Opravu provede ke dni, kdy byl chybný zápis proveden; doplnění ke dni, kdy neúplnost vznikla. Z uvedeného vyplývá, že pravomocné rozhodnutí, kterým soud určí, že vlastníkem cenného papíru je jiná osoba než majitel účtu, bude podkladem pro příslušnou změnu zápisu v evidenci Střediska cenných papírů. Obdobnou úpravu ostatně obsahuje i ustanovení § 94 odst. 3 zákona č. [256/2004](#) Sb., v platném znění, které určuje, že vlastníkem investičních nástrojů evidovaných na účtu vlastníka je osoba, pro níž je účet vlastníka zřízen, pokud není prokázán opak.

Závěry odvolacího soudu o nedostatku naléhavého právního zájmu na požadovaném určení tudíž nejsou správné.

I když odvolací soud dospěl k závěru, že dovolatelka nemá naléhavý právní zájem na požadovaném určení, svým závěrem o nedostatku naléhavého právního zájmu se dále neřídil, vyřešil věc i meritorně a (shodně se soudem prvního stupně) dovodil, že smlouvy, ohledně kterých dovolatelka tvrdí, že jsou relativně neplatné pro omyl, relativní neplatností netrpí, neboť nejsou splněny podmínky ustanovení § 49a obč. zák. Uzavřel rovněž, že k jejich zániku odstoupením nedošlo, neboť dovolatelka v důsledku odchylného ujednání od smluv pro jejich podstatné porušení odstoupit nemohla.

Dovolací soud, přes nesprávný postup soudu odvolacího, z důvodu procesní ekonomie přezkoumal i věcné závěry odvolacího soudu.

Ustanovení článku I. bodu 9 smluv, o které opřel odvolací soud závěry svého posouzení věci, stanoví, že ukáže-li se prohlášení prodávajících, že D. e. s., a. s. nemá ke dni uzavření smlouvy jiné závazky vůči třetím osobám, ať splatné či nesplatné, než ty, které jsou vyjmenovány k příloze č. 2 smlouvy a že nedosahují vyšší výše, než je v této příloze uvedeno, zcela nebo zčásti nepravdivé, je kupující oprávněn žádat slevu z celkové kupní ceny stanovené za prodej akcií prodávaných na základě smlouvy. Určuje i výši slevy ve vazbě na konkrétní okolnosti případu.

Za tohoto stavu nelze než uzavřít, že se účastníci dohodli na vypořádání práv z odpovědnosti za vady odchylně, než stanoví dispozitivní úprava vypořádání v obchodním zákoníku, čímž vyloučili právo kupujícího od smluv odstoupit. V tom směru jsou proto závěry odvolacího soudu zcela správné.

Tak tomu ale není ve vztahu k závěru odvolacího soudu, že z toho důvodu nemohlo být nepravdivé prohlášení prodávajících uvedením kupující v omyl ve smyslu 49a obč. zák., neboť kupující si byla možností nepravdivosti těchto prohlášení vědoma a pro případ, že nepravdivá budou, si sjednala způsob vypořádání.

Ustanovení § 49a obč. zák. určuje, že právní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Právní úkon je rovněž neplatný, jestliže omyl byl touto osobou vyvolán úmyslně. Omyl v pohnutce právní úkon neplatným nečiní.

Z ustanovení § 40a obč. zák. pak vyplývá, že jde-li o důvod neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 49a obč. zák., považuje se právní úkon za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, jeho neplatnosti nedovolá.

Odvolací soud založil závěr, že není doloženo, že se žalovaní snažili vyvolat na straně žalobkyně omyl, pouze na tom, že se ve smlouvě výslovně počítá s možností existence dalších závazků nad rozsah stanovený v příloze smluv. Toto ujednání, jak shora uvedeno, lze považovat za ujednání o odchylné úpravě důsledků vadného plnění prodávajících, nelze na něm však bez dalšího založit závěr, že účastníci smlouvy vyloučili použití ustanovení § 49a obč. zák. o uvedení kupujícího v omyl. Jinak řečeno, to, že si účastníci smlouvy byli vědomi toho, že výčet závazků D. e. s. a. s. nemusí být úplný a pro ten případ sjednali způsob vypořádání práv z odpovědnosti za vady, nevylučuje současně bez dalšího použití § 49a obč. zák. Namítl-li v průběhu řízení dovolatel neplatnost smlouvy z důvodu omylu, bylo povinností soudu zkoumat, zda byly v projednávané věci splněny podmínky ustanovení § 49a obč. zák. Neučinil-li tak, je jeho právní posouzení neúplné a tedy i nesprávné.

Protože právní posouzení věci co do řešení otázky, na níž napadené rozhodnutí spočívá, není správné, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu a spolu s ním ze stejných důvodů i rozsudek soudu prvního stupně podle § 243b odst. 2, věty za středníkem a odst. 3 o. s. ř. zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dovolání](#)
- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Odpovědnost za škodu](#)
- [Konkurs \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Mzda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oddlužení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Význam řízení](#)
- [Vzájemné plnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)